

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

Aus den Forschungsarbeiten der Mitglieder des Ungarischen Instituts und des Collegium Hungaricum in Berlin. Dem Andenken Robert Graggers gewidmet. Herausgegeben vom Bund der ehemaligen Instituts- und Collegiumsmitglieder. Berlin, 127, 8° 264 l. – A kötet C. H. Becker, Klebelsberg Kunó gróf és Magyary Zoltán bevezető cikkei mellett a köv. tudományzakot ölel föl: Philosophie, Philologie, Volkskunde, Naturwissenschaften. Munkatársai között a berlini egyetem két professzora és a turkui egyetem egy tanára is szerepel.

Jakubovich Emil: *Az ambrasi gyűjteményből való-e Béla király névtelen jegyzőjének kódexe?* H. n., é. n., 8° 18 l.

Szentek Legendái. Régi és új legendás könyvekből fordította és összeállította Dr. Révay József. Az előjáró beszédet írta Dr. Leopold Antal prelátus kanonok, esztergomi egyházmegyei főtanfelügyelő. Franklin-Társulat. Bp. é. n. XVI. 456 l. – A Szentek Legendáinak ez a legjobb magyar fordítása szakavatott philologus munkája. Eredeti latin szövegek alapján készült a fordítás. Kétségtelen, hogy az ilyen munkák kiadása nagy philologiai ismereteket is kíván s Révay személye nekünk erre elegendő biztosíték. Az előjáró beszéd fejtegeti a szentek tiszteletének jelentőségét s a róluk szóló legendák olvasásával járó bőséges lelki hasznot. A Szentek Élete a legelterjedtebb könyv a Biblia mellett ... Az első feljegyzések még a római korból valók: ezek az Acta Martyrum és az Acta Sanctorum c. gyűjtemények. A későbbiek közül legnevezetesebb Voraginei Jakabé. A Szentek Élete tudományos kiadásának nagy munkája Heribert Rosweyd, Bolland János és Hemschen Gottfried nevéhez fűződik. Az ő megkezdett munkájukat a Bollandisták folytatták: eddig 69 kötet jelent meg. Nálunk az első rendszeres gyűjtemény Temesvári Pelbárttól való. Maga a fordítás utánzása a XVI. századbeli bibliafordításainak stílusának. Vallási irodalmunkban minden hitfelekezethnél örökös polgárjogot nyert ez a stílusforma, melyet még a régi bibliafordítások új kiadásaiban sem küszöbölhetünk ki. E stílust a fordító sajátosság szöveggel és mondatkapcsolással, szenvedő és félmult alakokkal, a feltételes módnak jelentő és felszólító mód helyett való használatával, valamint az annakokáért, annakelőtte, minekutána, vagyon (= van). leszen, hahogy, nehogy, hászen, hívságos, ötet, két emberek, minden tudományok stb. szók és kifejezések alkalmazásával éri el. Nagy kár, hogy a fordító nem jelölte meg pontosan, hogy az egyes legendák latin szövege melyik gyűjteményében található. E helyeket, ha máshol nem, legalább a tartalomjegyzékben zárójelben kellett volna megneveznie és megjelölnie. A könyv díszítése Jaschik Álmos festőművész munkája.

(Szeged)

Juhász László

Horváth János: *A magyar irodalmi népiesség Faludtól Petőfiig.* Budapest, M. T. Akadémia, 1927, 8°, 390 l. – A régen beígért, hívei által annyira várt irodalomtörténeti szintézis egy részét adja ebben a könyvben a szerző, nem okozva csalódást azoknak, akik annyi reményt fűztek hozzá; csak azt sajnálja az ember, hogy még csak ennyi van meg az egész szintéziséből. Pedig valóban ez az, amire a magyar irodalomtudománynak legegésztőbb szüksége van. Ahogy Horváth János mondja: „összefoglalás megkísérlése nélkül sosem jutnánk el a további teendők világos kijelöléséig“. Ez a valóban szintetikus mű nemcsak magában a tárgyul választott irodalmi körben kísérli meg az összes összefüggések földerítését, az összes fejlődési szálak kibogozását, hanem föltárja az irodalom kapcsolatát háttérével is, a korrallal, amit oly módon hoz elénk Horváth János specifikus módszere, hogy publikum és irodalom állandó egymásrahatásának vizsgálatát tűzi ki földadatául. Ilyképen az irodalmi kutatás messze túl terjeszkedik a szűk értelemben vett irodalom keretein. Ez az expanzió különösen tanulságos jelen esetben, amikor Horváth az irodalmi népiesség fogalmát erősen kibővíti és benne tulajdonképen a magyar szellemnek egy állandó tendenciáját vizsgálja: a „hagyománymentő“ törekvést, amint ő nevezi. Horváth felfogásában a novum abban van, hogy szerinte a magyar irodalmi népiesség csak igen kis részben ered a XIX. század demokratikus megmozdulásából, melyből eddig származtatták, – hiszen csírájában már a XVIII. században megvolt, nevezetesen Faludinál. Nem származik továbbá – szerinte – a magyar irodalom népdalkultusza a Rousseau–Herder-féle természethez való visszatérésből, mert bár ez is színezőleg hatott kifejlődésére, a herderi gondolatot hazánkban csak az igen kevés művelt emberek, mint Révay vagy Kölcsey, fogták fel teljes esztétikai jelentőségében. Horváth szerint az irodalmi népiesség a magyarság önmegőrző vágyából táplálkozott, abból a vágyból, mely Apor Péternek inspirálta volt a Metamorphosis Transsylvaniae-t. A magyar népirodalomban szerinte nem a népen, mint társadalmi osztályon van a hangsúly, mint hasonló külföldi mozgalmakban, – a magyar költő azért folyamodott a néphez ihletésért, mert benne látta a gyökeres ősi igaz magyar tradíciók őreit akkor, amikor a felsőbb osztályok már idegen szellemiség hatása alá kerültek. A magyar

irodalom, valamint a magyar szellem története két poláris ellentét között fejlődik folyton tovább, amint azt napjainkban is látjuk: a mozgékonyabb magyarság egyre keresi a nyugati szellem új vívmányainak honunkba való adaptációját, miközben a magyar faji tradícióktól sokszor messze eltávolodik. Ezzel szemben egy másik rész – a magyarság nehézkes ereje talán – ragaszkodik mindahhoz, amit őseitől örököelve, gyökeresen magyarnak érez. Ennek a nehézkes erőnek történetét látja és írja meg Horváth János a magyar népies irodalom történetében, egészen addig a pontig, amíg a polaritás feloldódott a klasszikus magyar költészet nagy szintézisében, Petőfiben és Aranyban. A népies költészetben a nemzet „örlelke“ kereste a maga hangját, idők viharában, mondja Horváth, szép Berzsenyi-alluzióval. Nem lehet említés nélkül hagynunk a könyv csodálatos magyar nyelvét, mely Horváth Jánost ismét, mint a magyar próza egyik legnagyobb művelőjét, mutatja be. Mondatainak mélyzengésű numerizálásában, különösen az elején, a legjava magyar tradíciók, Kölcsey prózája, Arany mondatfüző ritmikája kísértének, a nemzet örlelke öltözik ezekben a nehézveretű mondatokba. *Szerb Antal*.

Méhely Lajos: Az okszerű népesedéspolitika élettudományi alapja. Bp., 8°, 18 l.

Boldog Margit-legendája. A XVI. századi szöveget mai nyelvre átírta és tájékoztatóval ellátta Baros Gyula. Bp., 1927, 12°, 186 l. – „Czuczor Gergelytől kezdve Aranyon át egész Ady Endréig, sőt szinte napjainkig, lépten-nyomon találkozunk oly művekkel, melyekben a művészi készség az ő csodás lénye szellemi érintésére öltött szárnyat“. Egy aktuális részlet a legendából: „Mikoron a cseh király látta volna Szent Margit asszonyt, legottan a cseh király meg fogattaték Szent Margit asszonynak szépségében, mert vala igen szép szűz testtel, jóllehet condrás hitvány öltözettel, de szebb vala hittel és ájtatossággal. Annyira ragadtaték el e cseh király Szent Margit asszonynak szépségében, hogy ő magát és országát és minden ő tehetségét országával együtt Béla királynak akarátja és szerzése alá hagyá, csakhogy Szent Margit asszonyt öneki feleségül adja“.

Marót Károly: A költészet lényege és formája. Kny. a Budapesti Szemle 1927. évf.-ból (207. k., 212–268. l.). – A tanulmány (v. ö. Széphalom Könyvtár 2:3. l.) előbb a makacs hibákat pontozza ki, melyeket a racionalisztikus-evolúciós fertőzöt követett el velünk a lelki élet – elvben oszthatatlan – jelenségeinek sematikus szétválasztásánál. Azután pozitíve igyekszik a szellemi alkotást olyan tudatállapotfajtákból levezetni, melyeket pillanatnyilag potenciálásra csökkent gondolatiság mellett jellegzetesen disszociatív és eksztatikus vonások határoznak meg. Ilyen tudatállapotokból jön létre a költészet is, valahányszor az életlényeg – az életalapnak a gondolati készségnél relatíve magasabb biológiai érvénye folytán – ritmikus életvonásait megőrizve mehetett át egy „modern“ gondolat (logikus) tudatállapot tökéletes kifejezésformájába. A megtévesztő látszat, hogy a költészet „evoluál“, onnan ered, hogy a sublogikus – költészeti lényeg psychogenetikus támadása apriori csak fejlődésnek alávetett gondolati (logikus) formákban historizálódhatik. Valójában ezen a téren időrendbe fixálható haladás legfeljebb annyiban forog fenn, hogy amint egy bizonyos kulturkörben – éppen a szellemi alkotások halmozódása folytán – a kifejezőkészség meggyarapodott, a költészet is, az apriori lyricó-dramatikus lényegkipattanások helyett jobban fogja ambicionálni az apriori „szavas“ (epikus) tendenciájú nyilvánulásokat: eredetéhez képest igyekezni fog a minél elevebb életet összeegyeztetni a minél mélyebb gondolatiság igényeivel. Így látta Nietzsche is a görög költészet valóban példátlan jelentőségét abban, hogy ennek a költészetnek esetében borul a legsímább felszín a legborzasztóbb mélységre.

Dr. Elemér Hantos: *Das Kulturproblem in Mitteleuropa*. Stuttgart. 1925, 8° 46 l. – Hantos Elemér; „aki több jeles munkában foglalkozott Középeurópa gazdasági problémáival, ebben a füzetben Középeurópa kulturális problémáját vizsgálja. Kifejti, hogy Középeurópa minő értékeket szolgáltatott – a történelem folyamán az emberiség kulturája számára és megállapítja, hogy Középeurópa kulturájának sajnálatos hanyatlása egyetemes szempontból is minő veszteséget jelent. Találón mutat rá a hanyatlás speciális okaira, melyek közt az óriási hadügyi és a kis államokban természetesen aránylag nagyobb közigazgatási kiadások mellett nem utolsó szerepet játszik az, hogy Középeurópa lakosságának 30-nál több %-a mint nemzeti kisebbség él, melynek kulturáját a többségi nemzetek a birtokukban levő államhatalommal kíméletlenül üldözik. Az orvoslás módját a középeurópai nemzetek közeledésében látja s ennek előkészítésére egy Középeurópai Intézet felállítását javasolja, mely minden supermaciára való törekvést lehetőleg kizárva, az államok függetlenségének legteljesebb biztosításával szolgálná a kibékülés és közeledés ügyét. Hantos szép elgondolása – sajnos nem mindenben talál reális alapokra. Az a Középeurópa, mely a múltban olyan jelentős kulturszerepet játszott s az ő Középeurópája – különösen ha ez esetleg még Németországot sem ölelné fel – nem azonos. Magyarország és Ausztria Lengyelországgal és a kisentente államokkal, ha gazdaságilag egymásra vannak is utalva, nem alkot kulturális egységet. Nekünk nem arra kell törekednünk, hogy balkán népekkel lépünk kulturális közösségbe, hanem, hogy minél szorosabban bekapcsolódjunk a nyugateurópai nemzetek kulturális életébe. Nagyon igaz, hogy Középeurópában, mely legtöbbet szenvedett s ahol a hanyatlás – nemcsak a háború, hanem a békeszerződések következményeként is – legnagyobb, minden nemzet közös érdeke a megértés s ezen a területen nem szabad, hogy az államok egymás gyengítésére használják erejüket. Hantos a kulturális közeledéssel ezt a célt kívánja szolgálni, a kulturális közeledésben a gazdasági és politikai közeledés útját látja. Nézetem szerint ezt a közeledést nehéz volna kulturális téren megindítani. A kulturális közeledésnek bizonyos érzelmi előfeltételei vannak, melyek ma nem forognak fenn. Ezek a gazdasági téren kevésbé játszanak szerepet s így a közeledés

gazdasági téren könnyebben megindítható. Itt viszont nagy akadály Középeurópa viszonyainak Hantos által is kiemelt bizonytalan és átmeneti jellege; ez a bizonytalanság a gazdasági fellendülést szinte lehetetlenné teszi. Ezért először ezt a bizonytalanságot kell megszüntetni s a függőben lévő politikai kérdések megoldásával olyan állapotokat teremteni, melyek Középeurópa nyugalalmát évtizedekre biztosítani tudják. Ez az első lépés, ezt a gazdasági, kulturális és politikai megértés, melyre minden nemzetnek egyforma szüksége van, bizonyosan nyomon fogja követni.

(Szeged)

Buza László

Az Ady-kérdés története (idézetekben). A felnőtt ifjúság számára összeállította Zsigmond Ferenc. Mezőtúr, 128, 8°, 143 l. – A kötet minden valószínűség szerint a debreceni egyetemen tartott előadások summája. Zs. az elmérgesedett kérdésben nem óhajt véleményt hangoztatni, pláne állást foglalni: „Mi azt a ... kérdést tűzünk magunk elé, hogy az Ady-kérdés néhány vitás pontjának a genezisét ismertessük meg az ifjúsággal úgy, hogy egymás mellett felsorakoztatjuk az idők folyamán fölmerült különféle véleményeket s bárkinek alkalmat adunk arra, hogy maga dönthessen affelől, melyik véleményt, melyik álláspontot tartja elfogadhatóbbnak“. Ezt a megígért objektivitást Zs. – tiszteletre méltó konzervatívizmusához való hűséges ragaszkodása mellett is – elég sikerrel tartja meg, mindössze az kifogásolható nála, hogy a „különféle véleményeket“, talán akaratlanul is, akként válogatja össze: a „felnőtt ifjú“ végül is kétségbe esik, hogy még az Ady mellett írók között sincs két ember, aki valamely kérdésben egy azon véleményen volna! Holott a dolog nem egészen így áll. A Makkai–Hatvány és Babits–Földessy ellentét kiézése pl. (amikor pedig annyi egyéb Ady-kérdésben egy véleményen vannak a szembeállított kritikusok) torzító tükörként hat az olvasóra. Hiábam: nehéz Adyról objektíven írni. Még a mások írásaiból idézeteket összeállítani is nehéz.

(Debrecen)

Ady Lajos

A magyar helyesírás szabályai. Hivatalos kiadás. Ujabbán átvizsgálta, 1922 máj. 29.-i összes ülésen elfogadta és kiadta a Magyar Tudományos Akadémia, valamennyi iskolára kötelezővé tette a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszternek 1922 október 11.-én 4250. elnöki szám alatt kelt rendelete. Harmadik kiadás (bővített szó- és tárgymutatóval). Budapest, 1927. 12°. 95 l. – Az Akadémia új helyesírása nemcsak azt a közismert újítást tartalmazza, hogy a cz-ből most már véglegesen elhagyja a z-t, hanem két új betű bevezetését is. Ez a két új betű a ch és az x, amelyet végre-valahára a magyarosan írt idegen szavakban is használni kell. Ilyenformán megszűnik az „anarchia“ (anarchia), amellyel a Budapesti Hírlap és majmolói mázolták „egzotikus“ (exotikus) helyesírásunkat.

Társadalomtudomány. A Magyar Társadalomtudományi Társaság folyóirata, szerk. Heller Farkas és Bibó István közreműködésével Szombatfalvy György. Bp., 1927, 6–8. sz. – Mártonffy Károly cikkéből „A szellemet és a lelket nem szabad és nem lehet mechanizálni és technizálni. A jellembeli és lelki tulajdonságokat, amelyek in ultima analysi mégis a motorikus erői minden emberi vállalatnak, nem lehet megszerezni a legtokéletesebb technika segítségével sem. Lindbergh kapitányt sem a technika, az a gyönyörű aluminium gép lendítette át az óceánon és tartotta 33 órán át a jéghideg levegőben, hanem a hatalmas lelkiereje“.

Magyar Közigazgatás, Közigazgatási Hetilap. Szerk. Némethy Károly, Ruffy Pál és Némethy Imre, Bp., 1927. szept. 4. – Mártonffy Károly cikkében olvassuk: „Mussolini mondja: A mi eszméink 1789-nek, a liberalizmusnak teljes és tökéletes tagadása. A világ a gépek korszaka felé halad és ebben a korban az általános tömeguralom helyett a kevesek és válogatottak uralmának kell elkövetkeznie. Az új állam az egyenlőség helyett fegyelmet hirdet, a testvériség helyett munkát, a szabadság helyett pedig kötelességteljesítést és áldozatot ... Oswald Spengler szerint: Ma a parlamentarizmusról a ceszarizmushoz való átmenet korát éljük. A szemünk előtt megy végbe a demokráciának, liberális alkotmány-ideáloknak és mindannak a szétbomlása, amit a tizennyolcadik század az abszolút-állammal szembehelyezett. A ceszarizmus, mely ebben a században teljesen meg fog valósulni, a parlamentáris illúzióknak összeomlásában jelentkezik“.

Bethlen Gábor Kör (Kolozsvár–Szeged) kiadványai. Szerk. Buday György, I, Dr. Varga Sándor: *A német diákság munkája*. Szeged, 1927, 12°, 17 l. – A kiadványsorozat legközelebbi programjában szerepelnek a köv. munkák: A magyar protestantizmus föladatai (Imre Sándor); Kísérlet Ady megértésére (Joó Tibor).

Melly József: *A vörheny-kérdés különös tekintettel a székesfővárosi viszonyaira*. Bp., 1927, 4°, 131 l. (= Statisztikai közlemények, szerk. Illyefalvi I. Lajos.).

Magyar történelmi anekdoták, összegyűjtötte Zolnay Vilmos, sajtó alá rendezte Komáromi János. Bp., 1927, 8°, 185 l. – A kötetben olvassuk a következő és ma is aktuális anekdotát: „A felforgatók. Gyulai

Pál mesélte többször ezt a derűs kis esetet. Virág Benedek 1820 táján egy ifjú bámulójával sétált egyszer a budai Dunaparton. A hajóhídon ugyanakkor két fiatalember túnt föl, amint Pest felől tartottak Budának. A két Kisfaludy volt: Sándor és Károly. Virág Benedek rájuk mutatott s így szólt aggodalmasan a famulusához: Nézze, öcsémuram, e fiatal külföldieskedőket! Ezek a vakmerő ifjú újítók írásaikkal tönkreteszik Magyarországot s felforgatják a világot. Finis Hungariae! És szent haraggal indult tovább“.

Minerva, szerkeszti Thienemann Tivadar. Pécs, 1927, 8° 141–281. l.

Komlós Aladár, *Az új magyar lira*. Budapest, é. n. (1927), 8°, 238 l. „Arany László az első Nyugatjárt magyar, aki a Tiszaháton idegenül döbben rá honfitársai parlagiságára“. A könyvről folyóiratunk más helyén bővebben is megemlékezünk.